

Sayın Av. Çağlar Çağlayan,

İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesi'nde görülmekte olan davaya ilişkin olarak Marmara Üniversitesi'ne başvurarak ve 6100 sayılı Kanun'un 293'üncü maddesi kapsamında kullanmak üzere bilimsel mütalaa talebi sundunuz.

Bu kapsamda gerçekleştirilen görevlendirme çerçevesinde, tarafımıza sunduğunuz bilgi ve belgeleri inceleyerek aşağıda planlamasını sunduğumuz ve devamında açıkladığımız sonuca ulaşmış bulunuyoruz.

İÇİNDEKİLER

GİRİŞ	2
I-) ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ YÖNÜNDEN	2
A-) MÜDAHALE VAR MI?	2
B-) MÜDAHALE KANUNİ Mİ?	4
1-) <i>İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesi Görevli Midir?</i>	4
2-) <i>İhtiyati Tedbir Kararı Öngörülebilirlik Koşulunu Karşılıyor Mu?</i>	9
C-) MÜDAHALE ÖLÇÜLÜ MÜ?	13
II-) DİĞER TEMEL HAKLAR YÖNÜNDEN	14
III-) GEÇİCİ TEDBİR YÖNÜNDEN	16
SONUÇ	17

GİRİŞ

§1 Cumhuriyet Halk Partisinin (CHP) davalı olduğu, İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesinin E. 2025/254 sayılı dosyasında verdiği 02/09/2025 tarihli ara kararda,

- Cumhuriyet Halk Partisi 38. Olağan İstanbul İl Kongresinde seçilen ve Sarıyer 1. İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının 11/10/2023 tarihli kararında yer alan İl Başkanı, İl Yönetim Kurulu Asıl ve Yedek Üyeleri ile İl Disiplin Kurulu Asıl ve Yedek Üyelerinin uzaklaştırılmalarına;
- Adı geçen bazı kişilerin CHP İstanbul İl Başkanı, İl Yönetim Kurulu ve İl Disiplin Kurulu yetkilerini kullanmak üzere görevlendirilmelerine;
- 08/10/2023 tarihinde yapılan Cumhuriyet Halk Partisi 38. Olağan İstanbul İl Kongresinde seçilen ve Sarıyer 1. İlçe Seçim Kurulu Başkanlığının 11/10/2023 tarihli kararında yer alan Üst Kurul - Kurultay delegelerinin tedbiren bu görevden uzaklaştırılmalarına;
- Cumhuriyet Halk Partisi Merkez Yönetim Kurulu tarafından 14 Temmuz 2025 günü alınan karar uyarınca başlatılan 39. Olağan Kurultay süreci kongre takviminde yer alan seçim çalışmalarından yalnızca İstanbul İl Örgütünce yapılacak ilçe kongreleri ve il kongresi seçim çalışmalarının durdurulmasına karar verilmiştir.

§2 Bu ara karara karşı yaptığımız itiraz, 26/09/2025 tarihli bir kararla reddedilmiş görünmektedir.

§3 Mezkûr kararlar, 38. Olağan İstanbul İl Kongresi'nde yapılan seçimin geçersiz kılınması anlamına gelmekte, ayrıca partinin iç yönetimine bir müdahale teşkil etmektedir. Bu müdahalenin anayasal olarak değerlendirilmesi konusu (I) Örgütlenme özgürlüğü, (II) Diğer haklar ve (III) Geçici tedbir kararı yönlerinden ele alınabilir.

I-) ÖRGÜTLENME ÖZGÜRLÜĞÜ YÖNÜNDEN

§4 Örgütlenme özgürlüğü İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi'nin 11'inci maddesinde yer alan ve Anayasa'da siyasi partiler özelinde md. 68-69 hükümlerinde yer alan bir haktır. Bu hakka getirilen sınırlamaların incelenmesi Anayasa'nın 13'ncü maddesi çerçevesinde gerçekleşir. Bu incelemede özellikle şu üç soru öne çıkar: (A) Müdahale var mı? (B) Müdahale kanuni mi? (C) Müdahale ölçülü mü?

A-) MÜDAHALE VAR MI?

§5 Örgütlenme özgürlüğünün önemli öğelerinden biri "organizasyonel özerklik"tir. Bu güvence, İnsan Hakları Avrupa Mahkemesi içtihadında ilkin dinsel toplulukların örgütsel özerkliği olarak

gelişmiş olsa da bunun pekâlâ Sözleşme'nin 11'nci maddesi kapsamındaki diğer örgütlenme yapıları için de geçerli olduğu kabul edilmiştir.¹ İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin cümleleriyle aktaracak olursak:

“Örgütlenmelerin organizasyonel özerkliği, Sözleşme'nin 11. maddesiyle korunan örgütlenme kurma özgürlüğünün önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.”²

İnsan Hakları Mahkemesine göre kamu makamlarının bir örgütlenmeyi kendi üyelerinin §6 statüsüne dair zorlamaları, bu yapının iç örgütlenmesine müdahale anlamına gelmektedir. Başka bir deyişle bir üyenin örgütlenmedeki statüsüne dönük herhangi bir müdahale, örgütlenme hakkında da müdahale teşkil eder.³

Nitekim Anayasa Mahkemesi bir siyasi partinin bazı il ve ilçe teşkilatlarının sulh hukuk §7 mahkemelerinin verdiği kararlarla kapatılmış sayıldığı *Halkın Kurtuluş Partisi (3)* kararında bunu siyasi partinin örgütlenme özgürlüğüne müdahale olarak kabul etmiştir.⁴

Kaldı ki partinin tüzel kişiliğine hiçbir doğrudan müdahale olmayan, sadece bir partinin il §8 teşkilâtına yaptırım yöneltilecek durumlarda da AYM, doğrudan o siyasi partinin de mağdur sıfatının bulunduğunu açıkça kabul etmektedir. *Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi* kararında rastlanan bu durumda AYM Genel Kurulunun belirlemesi şöyledir:⁵

“Siyasi partilerin üyelerinden bağımsız bir tüzel kişiliği olmakla birlikte faaliyetlerini yürüten organları, üyeleri tarafından oluşturulmaktadır. Somut olayda idari para cezası, partinin il teşkilatının bir organının toplanmamasıyla bağlantılı olarak, il teşkilatı yöneticisi sıfatıyla birinci başvuru hakkında uygulanmıştır. 2820 sayılı Kanun'un 19. maddesine göre, il başkanları, siyasi partilerin il teşkilatını oluşturan organlardan biridir. Bu durumda idari para cezası ile ikinci başvurunun organ ve faaliyetleri arasında sıkı bir bağ bulunmaktadır. Dolayısıyla anılan ceza nedeniyle ikinci başvurunun [siyasi partinin] güncel ve kişisel bir hakkının doğrudan etkilendiğini kabul etmek gerekir. Başka bir kabul edilemezlik nedeni de bulunmadığı anlaşıldığından, ikinci başvuru yönünden de başvurunun kabul edilebilir olduğuna karar verilmelidir.”

¹ Lovrić/Hırvatistan, 38458/15, 04/04/2017, § 71.

² Mariya Alekhina ve diğerleri/Rusya (No.2), 10299/15, 28/11/2023, § 34.

³ Mariya Alekhina ve diğerleri/Rusya (No.2), § 34. Aynı yönde bkz. Yefimov ve Youth Human Rights Group/Rusya, 12385/15 ve 51619/15, 07/12/2021, § 53; Associated Society of Locomotive Engineers and Firemen (ASLEF)/Birleşik Krallık, 11002/05, 27/02/2007, § 39.

⁴ Halkın Kurtuluş Partisi (3), B.No: 2019/30833, 27.09.2023, § 30.

⁵ Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi, B.No: 2014/15220, 04.06.2015, § 43.

- §9 Konuya buradan bakıldığında, mezkûr karar Cumhuriyet Halk Partisinin örgütlenme özgürlüğüne bir müdahaledir.
- §10 Ayrıca AYM'ye göre parti üyelerinin parti üyeliği kapsamında maruz kaldıkları yaptırımlar sadece partinin değil bu kişilerin örgütlenme hakkına da müdahale oluşturabilir.⁶ Dolayısıyla siyasi parti üyelikleri kapsamında çalıştıkları pozisyonlarından olan parti üyeleri bakımından da örgütlenme özgürlüğüne müdahale olduğu savunulabilir.

B-) MÜDAHALE KANUNİ Mİ?

- §11 Eğer ortada bir müdahale var ise bu durumda bu müdahalenin öncelikle kanuni bir dayanağının bulunması gerekir. Kanunilik ilkesi, somut olayın özelliklerine göre “görevli/yetkili mahkeme” ögesini de içerir. Müdahalede bulunan makamın görevli/yetkili olmadığı yerde kanunilik ilkesi yönünden ihlal sonucuna ulaşılır.⁷ Keza, mezkûr mahkemenin gerçekten yetkili olması durumunda dahi “ihtiyati tedbir kararı” verme yetkisinin olup olmadığı, eğer bu yetki varsa dahi bunun öngörülebilir nitelik taşıyıp taşımadığı ve ihtiyati tedbire dayanak olarak kullanılan cezai belirlenmelerin “kanunun kalitesi” koşullarını karşılayıp karşılamadığı da kanunilik denetimine içkindir.
- §12 Bu nedenle kanunilik incelemesi, iki başlıkta ele alınmalıdır:
- (1) İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesi Görevli Midir?
 - (2) “İhtiyati Tedbir” Kararı Öngörülebilirlik Koşulunu Karşılıyor Mu?

1-) İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesi Görevli Midir?

- §13 Bu davada İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesinin bir “ihtiyati tedbir” kararı verebilmesinin ön koşulu, bu davaya bakma konusunda yetkili ve görevli olmasıdır. Bu nedenle öncelikle bu hususun netleştirilmesi gerekir.
- §14 Anayasa, “*demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez unsurlarıdır*” (md. 68/2) diyerek diğer tüm tüzel kişilere nazaran çok daha özel bir yer tanıdığı siyasi partileri, “Dernek Kurma Hürriyeti” başlıklı 33'üncü maddeden ayrı bir yerde, “Siyasi Hak ve Ödevler” başlıklı bölümün altında, “III. Siyasi Partilerle İlgili Hükümler” şeklinde müstakil bir başlık altında iki ayrı maddede düzenlemiştir.

⁶ *Ali Kuş*, B. No: 2017/27822, 10/02/2022, § 30; *Metin Bayyar ve Halkın Kurtuluş Partisi*, § 37.

⁷ *Dacosta Silva/Silva*, 69966/01, 02/11/2006, § 50; *Yefimenko/Rusya*, 152/04, 12/02/2013, § 111. AYM içtihadında bu husus İlker Başbuğ kararında tartışılmış fakat diğer yönlerden ihlal sonucuna ulaşıldığı için bu yönde ayrıca bir değerlendirme yapılmamıştır. Bkz. *Mehmet İlker Başbuğ*, B. No: 2014/912, 6/3/2014.

Kanun koyucu da buna koşut olarak 5253 sayılı Dernekler Kanunu'ndan farklı olarak 2820 §15 sayılı bir Siyasi Partiler Kanunu (SPK) ıkarmış ve tabi olacakları mevzuat itibarıyla siyasi partileri derneklerden ayırmıştır.

SPK'nın hemen başında (md. 2) bir kapsam belirlemesi yapılmıştır: §16

“Bu Kanun, siyasi partilerin kurulmaları, teşkilatlanmaları, faaliyetleri, görev, yetki ve sorumlulukları, mal edinimleri ile gelir ve giderleri, denetlenmeleri, kapanma ve kapatılmalarıyla ilgili hükümleri kapsar.”

SPK, “kongreler” özelinde ise ek bir hükme (md. 29/1) yer vermiştir: §17

“22 Kasım 1972 tarihli ve 1630 sayılı Dernekler Kanununun bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partilerin her kademedeki kongreleri için de uygulanır.”

Atıf yapılan (güncel) 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 34'üncü maddesine göre ise: §18

“Bu Kanunda hüküm bulunmayan hallerde aynı konuları düzenleyen 4721 sayılı Türk Medeni Kanununun ilgili hükümlerine atıf yapılmış sayılır.”

Bunların hepsini kesen ifade ise SPK'nın 121'inci maddesinde yer almaktadır. Buna göre: §19

“Türk Kanunu Medenisi ile Dernekler Kanununun ve dernekler hakkında uygulanan diğer kanunların bu Kanuna aykırı olmayan hükümleri, siyasi partiler hakkında da uygulanır.”

Anayasa Mahkemesi, Siyasi Partiler Kanunu'nun yerine Dernekler Kanunu'nun uygulanması §20 meselesini daha önce de denetlemiş, bu konuda apaçık bir gönderme olmadıkça Dernekler Kanunu'nun uygulama alanının yorum yoluyla genişletilerek Siyasi Partiler Kanunu yerine uygulanamayacağına hükmetmiştir. *Muhammed Zengin* kararında SPK sadece ceza müeyyideleri hakkında Dernekler Kanunu'na gönderme yapmışken bunun cezayı uygulayacak merci bakımından da Dernekler Kanunu'nun uygulanacağı şeklinde genişletici yorumu kanunilik ilkesine aykırı bulunmuştur:⁸

“... [Siyasi Partiler Kanunu'nun] 118. maddesinde sadece ceza müeyyideleri bakımından derneklerle ilgili hükümlere atıf yapılmış olup ceza müeyyidelerinin uygulanma usulü ve bu kapsamda müeyyideleri uygulayacak merci bakımından atıf yapılmamıştır ... 2820 sayılı Kanun'un 101. maddesinde Kanun'da sayılan hâllerde bir siyasi partinin kapatılmasına veya devlet yardımından yoksun bırakılmasına, 2820 sayılı Kanun'un 104. maddesinde ise bu Kanun'un 101. maddesi dışında kalan emredici hükümleriyle diğer kanunların siyasi partilerle ilgili emredici hükümlerine aykırılık

⁸ Muhammed Zengin, B.No: 2018/7687, 02.03.2023, řř 7, 9.

*hâlinde bir siyasi parti hakkında ihtarda bulunulmasına karar verme yetkisi Anayasa Mahkemesine tanınmıştır. Dolayısıyla kanun koyucunun 2820 sayılı Kanun'un 118. maddesiyle, 5253 sayılı Kanun'un 32. maddesinde düzenlenen ceza müeyyideleri dışında, aynı Kanun'un 33. maddesinde düzenlenen **ceza müeyyidelerini uygulayacak merci bakımından da dernekler hakkındaki hükümlere atıf yaptığı düşünülemez.** (...)*

Açıklanan gerekçelerle başvuruya konu idari para cezasının kanunilik şartını karşılamadığına ve başvuruçunun örgütlenme özgürlüğünün ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

Şimdi tüm bunları toplarsak; ana kural, siyasi partiler konusunda SPK'nın uygulanmasıdır. Siyasi partilerin kongreleri söz konusu olduğunda Dernekler Kanunu'nun SPK ile çatışmayan hükümleri uygulama bulabilir. Eğer Dernekler Kanunu'nda da hüküm yoksa bu durumda Türk Medeni Kanunu'nun ilgili hükümlerini uygulamak mümkündür.⁹

§21 Bu silsile içinde kritik husus, diğer kanunlara geçişin **ancak SPK'da hüküm bulunmaması hâlinde** mümkün olacağıdır. Somut olayda mesele “kongre” olduğu için, prensip itibarıyla SPK'dan diğer mevzuata geçmeye gerek yoktur. Zira SPK, parti kongrelerinin oluşumu, görev ve yetkileri ile kongrelerde yapılan seçimlerin yönetim ve denetimi gibi hususları düzenlemiştir. Eğer böyle düzenlemeler olmasaydı Dernekler Kanunu'ndaki kongrelere benzeyen “genel kurul” için getirilen kurallar dikkate alınabilir, bu çerçevede Medeni Kanun'da yer alan şu hüküm, kıyasen uygulama bulabilirdi:

“Toplantıda hazır bulunan ve kanuna veya tüzüğe aykırı olarak alınan genel kurul kararlarına katılmayan her üye, karar tarihinden başlayarak bir ay içinde; toplantıda hazır bulunmayan her üye kararı öğrenmesinden başlayarak bir ay içinde ve her hâlde karar tarihinden başlayarak üç ay içinde mahkemeye başvurmak suretiyle kararın iptalini isteyebilir.”

§22 Ne var ki bu konu SPK'da düzenlenmiştir. Dolayısıyla Dernekler Kanunu'nun ve/veya anılan hükmün somut olayda uygulanması mümkün değildir. Somut olayda uygulanacak kanun Siyasi Partiler Kanunu'dur. SPK'nın İl Kongresi Seçimi konusundaki hükümleri (md. 19 ve 21) uygulama bulmalıdır.

§23 SPK'nın 19'uncu maddesi il kongresinin kimlerden oluşacağını, üyelerini, kimlerin kongreye katılıp oy kullanabileceğini düzenlemiş, toplanma süreleri ile seçim ve el çekme usullerini

⁹ Bkz. Yargıtay 5. Hukuk Dairesi, E. 2023/8738 K. 2024/366, T. 15/01/2024.

düzenlemiştir. Bu hükmün son fıkrasında “*Bu maddede yazılı kurulların; görev ve yetkileriyle yedek üyelerinin sayısı, nasıl seçileceği ve ne suretle göreve çağrılacağı parti tüzüğünde açıklanır.*” denmiş; CHP Tüzüğü’nün 37’nci maddesinde de “*Kongrelere Çağrı, Toplantı Yetersayısı ve Gündem*” başlığı altında bu açıklama yapılmıştır.

Somut olayda il kongresinin toplanma ve seçim usullerinde Kanun’a ve anılan Tüzük hükmüne §24 aykırılık bulunduğu dair bir itiraz yapılmadığı görülmektedir. İhtilafa konu olan husus, il kongresi seçiminin sonucudur. Bu sonuca itiraz etmek üzere İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesinde görülen dava açılmıştır.

Oysa somut olayda uygulanacak mevzuat olan SPK (md. 21) bu konuda bir düzenleme §25 içermektedir. Buna göre:

“(1) Siyasi partilerin genel merkez, il ve ilçe organları seçimleri ile **il kongresi** ve büyük kongre delegelerinin **seçimleri, yargı gözetimi altında** gizli oy ve açık tasnif esasına göre aşağıdaki şekilde yapılır.

(...)

(5) Kongrelerde yapılacak seçimler **ilgili seçim kurulunun gözetimi ve denetiminde** yapılır. Bu seçimlerin usul ve şekilleri ile seçimlerde kullanılacak oy pusulası ve listelerin tanzim tarzı siyasi partilerin tüzük ve kongre yönetmelikleri ile düzenlenir.

(...)

(10) Seçimin devamı sırasında yapılan işlemler ile tutanakların düzenlenmesinden itibaren **iki gün içinde** seçim sonuçlarına yapılacak itirazlar **hakim** tarafından aynı gün incelenir ve kesin olarak karara bağlanır.”

Aktarılan hükümlerde altı çizili olan “yargı” ve “hâkim” ifadeleri “seçim yargısı” kapsamında §26 bir anlam taşımaktadır. Zira Anayasa’ya (md. 79) göre parti kongre seçimleri veya meslek örgütleri seçimleri ve diğer tüm seçimleri kapsayacak anlamda tüm seçimler, “yargı organlarının genel yönetim ve denetimi altında yapılır.” Bu denetim ise hakim üyeler içeren seçim kurullarından müteşekkil “seçim yargısı”dır.¹⁰ Seçim sonuçlarına dönük ihtilaf ve itirazlar, seçim yargısında çözülür. Anayasa’nın anılan 79’uncu maddesinin ikinci fıkrası bu konuda hiçbir alternatif yoruma imkân vermemek için özel olarak açıklayıcı düzenlenmiştir. Bu hükme göre:

¹⁰ İsmail Taşpınar, B. No: 2013/3912, 6/2/2014.

Seçimlerin başlamasından bitimine kadar, seçimin düzen içinde yönetimi ve dürüstlüğü ile ilgili bütün işlemleri yapma ve yaptırma, seçim süresince ve seçimden sonra seçim konularıyla ilgili bütün yolsuzlukları, şikayet ve itirazları inceleme ve kesin karara bağlama ve Türkiye Büyük Millet Meclisi üyelerinin seçim tutanaklarını ve Cumhurbaşkanlığı seçim tutanaklarını kabul etme görevi Yüksek Seçim Kurulundur. Yüksek Seçim Kurulunun kararları aleyhine başka bir mercie başvurulamaz.

- §27 Nitekim Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, 16/4/2017 seçimlerinde mühürsüz oyların da sayılması yönünde verilen YSK kararı hakkında açılan davada Anayasa md. 79/2 hükmüne atıf yaparak davayı incelemeyi reddetmiştir.¹¹
- §28 Anayasa Mahkemesi de yukarıda sözü edilen *Halkın Kurtuluş Partisi (3)* kararında¹² sulh hukuk mahkemelerinin yetkili olmamalarına karşın bir siyasi partinin çeşitli il ve ilçe teşkilatlarını kapatılmış saymasını bu mahkemelerin yetkisizliğine açıkça vurgu yaparak kanunilik ilkesine aykırı bulmuştur.¹³
- §29 AYM'nin bir başka kararında daha da vurgulu bir şekilde bu hususa yer verdiği görülmektedir. AYM'ye göre:¹⁴

“[S]iyasi partiler hakkındaki düzenlemelerde kamu otoritelerine verilen yetkilerin sınırlarının ve kapsamının açıkça belirlenmesi, böylelikle siyasi partiler ve sorumlularının muhtemel keyfi uygulamalarla karşılaşmalarının önüne geçilmesi gerekmektedir.”

- §30 Hâl böyleyken İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesinin “görevsizlik” kararı vermesi gerekir. Uyuşmazlığı incelemekle görevli olmayan bir mahkemenin “ihtiyati tedbir kararı” vermesi de evleviyetle mümkün değildir. Dolayısıyla Mahkeme'nin bu kararı kanunilik ilkesi yönünden örgütlenme özgürlüğünü ihlal etmektedir.

Ek Soru: Seçim Yargısında “Tam Kanunsuzluk” Kararı Verilebilir Mi?

Seçim yargısında seçimlerin iptali konusundaki ana kural, bu yöndeki taleplerin 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun'un 130'uncu maddesi uyarınca üç günlük olağan ve yedi günlük olağanüstü itiraz sürelerinde ileri sürülmesidir.

¹¹ Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulu, E. 2017/739 K. 2017/2110, T. 15/05/2017.

¹² Yukarıda Paragraf §7.

¹³ *Halkın Kurtuluş Partisi (3)*, §§ 41-42.

¹⁴ *Deniz Dönmez ve diğerleri*, B.No: 2014/4663, 09.06.2016, § 37.

Yüksek Seçim Kurulu, bu olağan ve olağanüstü itiraz mekanizmalarının dışında bir de “tam kanunsuzluk” denilen, süreye bağlı olmayan bir kurumu içtihat yoluyla geliştirmiştir. Buna göre seçilen kişilerin Anayasa’nın amir hükmünde yer alan seçilme yeterliliğine dair koşullarda sorun bulunduğu dair iddialar “süresine bakılmaksızın ve seçim sonuçlarının kesinleşmesinden sonra” dahi incelenebilmektedir. Ne var ki tam kanunsuzluk iddiaları, seçilme yeterlilikleriyle ilgili olup seçimlerin iptali talepleri açısından geçerli değildir. YSK’ya göre:

“Kanun koyucu, seçim işlemleri nedeniyle seçimin iptali taleplerini olağanüstü itiraz yolu ile süresi içinde yazılı başvuru olması halinde incelenebileceğini düzenlenmiş, **seçimin iptali taleplerinin tam kanunsuzluk yolu ile incelenmesine izin vermemiştir.** 298 sayılı Kanunun 130. maddesinin son fıkrasından anlaşılacağı üzere; Yüksek Seçim Kurulunun itiraz veya olağanüstü itiraz süreleri geçtikten sonra; yalnızca adayın Türk olmadığına, yaşının kanunda gösterilenden küçük olduğuna, okur-yazar olmadığı veya seçilme yeterliliğini kaybettiren bir mahkumiyeti bulunduğu ilişkin iddialar üzerine inceleme yapıp karara bağlama görev ve yetkisi bulunmaktadır.”¹⁵

Hâl böyleyken Kanun’a ve Tüzüğe uygun biçimde toplanan İl Kongresi’nin yaptığı seçime olağan ve olağanüstü itiraz sürelerinde itiraz edilmemesi karşısında **seçim yargısında dahi tam kanunsuzluk kararı verilemez. Bir seçim yargısının “yüksek yargı yeri” (sui generis yüksek mahkeme) olan¹⁶ YSK için böyleyken, tek hâkimden oluşan asliye hukuk mahkemesi açısından durum evleviyetle (a fortiori) böyledir.**

2-) İhtiyati Tedbir Kararı Öngörülebilirlik Koşulunu Karşılıyor Mu?

Öngörülebilirlik koşulu, “belirli bir kesinlik içinde, hangi somut eylem ve olguya hangi hukuksal yaptırımın veya sonucun bağlandığını” öngörebilmeyi gerektirir.¹⁷ Öngörülebilirlik

¹⁵ YSK, K. 2019/4751, 31/05/2019; YSK, K. 2019/5271, 08/10/2019; YSK, K. 2019/5069, 31/07/2019; YSK, K. 2019/4974, 04/07/2019; YSK, K. 2019/4861, 17/06/2019; YSK, K. 2019/4809, 12/06/2019; YSK, K. 2019/4751, 31/05/2019; YSK, K. 2019/4696, 27/05/2019; YSK, K. 2019/4665, 24/05/2019; YSK, K. 2019/4572, 20/05/2019; YSK, K. 2019/4533, 16/05/2019; YSK, K. 2019/4392, 13/05/2019; YSK, K. 2019/4391, 13/05/2019; YSK, K. 2019/4414, 13/05/2019; YSK, K. 2019/4393, 13/05/2019; YSK, K. 2019/4400, 13/05/2019.

¹⁶ Bkz. *İsmail Taşpınar*, B. No: 2013/3912, 6/2/2014, § 48. Kaydetmek gerekir ki 1961 Anayasası döneminde bazı YSK kararlarına uyulmaması veya bu kararların idari yargıya taşınması söz konusu olmuştur. Bu mesele, 1982 Anayasası hazırlık sürecinde hatırlatılınca, böyle bir sorun ortaya çıkmasın diye Danışma Meclisi üyesi Rifat Beyazıt, “Yüksek Seçim Kurulunun kararlarının yerine getirilmesi zorunludur.” diye bir hüküm dahi önermiş; eski Danıştay üyesi Fuat Azgur daha da ileriye gidip seçim yargısının nihai kararına karşı, idari yargı yolunun kapalı olduğunu net biçimde ifade etmek için “Yüksek Seçim Kurulunun kararları kesindir. Bu kararlar aleyhine başka bir mercie başvurulmaz.” önergesi sunmuştur. Bugünkü hükmün tarihsel yorumu da bu çıkarımı doğrulamaktadır.

¹⁷ AYM, E. 2015/22 K. 2015/37, 01/04/2015.

koşulu sadece yasanın lafzının muğlak olması durumunda değil, “açık kanun hükmünün olağanın dışında yorumlanması” hâlinde de ihlal edilebilir.¹⁸

§32 Örgütlenme özgürlüğüne yapılan tüm müdahaleler öngörülebilirlik koşulunu sağlamalıdır. Ancak İnsan Hakları Avrupa Mahkemesinin bizatihi Cumhuriyet Halk Partisinin yaptığı başvuruda verdiği ihlal kararında altını çizdiği üzere **siyasi partilere yönelik müdahalelerde öngörülebilirlik standardı daha da yüksektir.**¹⁹ Cumhuriyet Halk Partisinin mali denetimine ilişkin bu kararda İHAM, “*siyasi partilerin demokratik toplumlarda oynadıkları rolün önemi dikkate alındığında, giderlerinin denetlenmesi gibi örgütlenme özgürlüklerine müdahale niteliği taşıyabilecek yasal düzenlemelerin, ilgili hükümlerin nasıl yorumlanacağına ve uygulanacağına ilişkin makul işaretler taşınması gerekir*” belirlemesini yapmıştır.²⁰

§33 Bu karar sadece siyasi partiler söz konusu olduğunda öngörülebilirliğin çok daha sıkı incelendiğini belirlemesi bakımından değil, siyasi partilere yönelik müdahalelerin sadece parti kapatmayla sınırlı olmadığını ve faaliyetlerine ilişkin diğer tedbirlerle de gerçekleştirilebileceğini ortaya koyması bakımından da son derece önemlidir: “Mahkeme’ye göre modern toplumlarda siyasi partilerin amaçlarına yönelik faaliyetleri, bütünüyle siyasal faaliyetlerden, partinin varlığı için gerekli ama daha tali işlere kadar çok geniş bir yelpazeyi kapsar.”²¹ Dolayısıyla siyasi partilerin ekonomik vaziyeti gibi daha tali konulardaki müdahaleler bile örgütlenme özgürlüğüne müdahale oluştururken ve son derece sıkı incelenirken, bir siyasi partinin ülke nüfusunun yaklaşık dörtte birini içeren bir ildeki siyasal yapılanmasına yönelik müdahalenin bu kapsamda evleviyetle yer alacağı ve çok daha sıkı standartlarla denetleneceği açıktır.

§34 Anayasa Mahkemesi de *Halkın Kurtuluş Partisi (3)* kararında kendisine bu konuda açık bir yetki verilmeyen sulh hukuk mahkemelerinin bir siyasi partinin il ve ilçe teşkilatları hakkında verdikleri kararı “*anılan hükümlerin amacını aşan, genişletici ve öngörülemez bir yorum*” olarak yorumlamış ve kanunilik ilkesinin öngörülebilirlik yönünden de ihlaline karar vermiştir.²² Uygulanan tedbirin öngörülebilirliği, tüm bu belirlemeler ışığında değerlendirilmelidir.

§35 Türkiye’de siyasi partilere kayyım atanması usulü, 12 Eylül darbesi döneminde uygulama bulan 27/10/1980 tarihli ve 2325 sayılı “Faaliyetleri Durdurulan Siyasi Parti, Dernek, Federasyon ve

¹⁸ Kamil Koç, B. No: 2012/660, 07/11/2013, §§ 72-73.

¹⁹ Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye, B.No: 19920/13, 26.04.2016, § 88

²⁰ Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye, § 106.

²¹ Cumhuriyet Halk Partisi/Türkiye, § 106.

²² Halkın Kurtuluş Partisi (3), §§ 42-43.

Konfederasyonlara Kayyım Tayini Hakkında Kanun”da yer almaktadır. Darbe rejimi şeklen yürürlükte olmadığı için bu kanun bugün uygulanabilir değildir.

Somut olayda ihtiyati tedbir kararının dayanağı Siyasi Partiler Kanunu da değildir. **Zira bu kanunda böyle bir hüküm yoktur.** Derece mahkemesi, Siyasi Partiler Kanunu’nda hüküm olmadığından bahisle Dernekler Kanunu ve Medeni Kanun hükümlerine dayandığını da açıkça ifade etmiş değildir. Fakat SPK md. 121’e yer vermekle bu hükmü uyguladığı varsayılabilir. §36

Ne var ki Türk Medeni Kanunu’nun “yönetim kayyımı” atamaya dair hükmü (md. 427), §37 dernekler açısından bunu sınırlı sayıda (*numerus clausus*) saymıştır. **Bu hâllerin arasında da mezkûr duruma uyan bir hâl yoktur:**

“Vesayet makamı, yönetimi kimseye ait olmayan mallar için gereken önlemleri alır ve özellikle aşağıdaki hâllerde bir yönetim kayyımı atar:

1. Bir kimse uzun süreden beri bulunamaz ve oturduğu yer de bilinemezse,
2. Vesayet altına alınması için yeterli bir sebep bulunmamakla beraber, bir kişi malvarlığını kendi başına yönetmek veya bunun için temsilci atamak gücünden yoksunsa,
3. Bir terekede mirasçılık hakları henüz belli değilse veya ceninin menfaatleri gerekli kılırsa,
4. Bir tüzel kişi gerekli organlardan yoksun kalmış ve yönetimi başka yoldan sağlanamamışsa,
5. Bir hayır işi veya genel yarar amacı güden başka bir iş için halktan toplanan para ve sair yardımı yönetme veya harcama yolu sağlanamamışsa.”

Zaten mezkûr kararda bu ve benzeri bir hükme atıf yapılmamıştır. Bu bakımdan 6100 sayılı §38 Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) md. md. 389’da yer alan ihtiyati tedbir kurumu adeta “açık çek” gibi kullanılmış ve **bu yetkinin TMK tarafından çizilen çerçevesine ve kayyımlığa dair güvencelerine dahi uyulmamıştır.**

Öte yandan ihtiyati tedbir kararına içkin olan bir kural olan **“davanın esasını çözer nitelikte bir tedbir karar verme yasağı”na da uyulmuş değildir.** Kaydedilmelidir ki esas hakkındaki kararı öne çekme yasağı anlamı da taşıyan söz konusu ilke, aleyhine ihtiyatî tedbir kararı verilen taraf bakımından telafisi zor veya imkânsız zararların (geri dönüşü olmayan sonuçların) ortaya çıkmasını engellemek için kabul edilmektedir.²³ Türkiye’nin birinci partisinin İstanbul il yönetimine dışarıdan ve bir ilk derece mahkemesi²⁴ kararıyla bir kayyım atanması, çok partili demokratik hayatın ve örgütsel özerklik teminatının özüne derinden bir müdahale anlamına

²³ Bernhard Wiczorek, Rolf A. Schütze ve Roderich Thümmel, *Zivilprozessordnung und Nebengesetze* (Berlin, Boston: Walter de Gruyter, 2020), § 938 (9).

²⁴ Siyasi partilerin özel durumu mali denetim, ihtar ve kapatma davası gibi tüm usullerin Anayasa Mahkemesi önünde görülmesini gerektirmiştir. Anayasa’nın bu mantığı mezkûr kararlar/yorumla alt üst edilmektedir.

gelmektedir. İstanbul gibi Türkiye'nin en büyük şehrindeki parti biriminin yöneticilerinin kim olduğu ana muhalefet partisinin siyaset tarzını belirler ve seçmenler nezdinde alacakları oy oranına etki eder ve/veya seçmenlerin belli yöndeki iradesini ters yüz edebilir. Nitekim Anayasa Mahkemesine göre “çoğulculuğun ve demokrasinin tam olarak işlevini sağlamadaki rolleri dikkate alındığında örgütlenme özgürlüğünün siyasi partiler açısından özel bir önemi bulunmaktadır. Siyasi partiler söz konusu olduğu zaman örgütlenme özgürlüğüne yönelik sınırlamaların çok daha dar anlamda yorumlanması gerekir ve siyasi partilere yapılacak müdahaleyi haklı gösterebilmek için çok daha zorlayıcı gerekçeler gösterilmelidir.”²⁵ Bu bakımdan söz konusu ihtiyati tedbir kararının telafisi zor veya imkânsız zararlar yaratabileceğinden bahisle “davanın esasını çözer nitelikte bir tedbir karar verme yasağı”nı çiğnediği söylenebilir.

§40 Anılan hükme dayanılması ihtimalinde dahi “kayım ataması” tüzel kişiliği olan yapılar için söz konusu olabilecektir. Siyasi partilerin il teşkilatlarının ayrı tüzel kişiliği yoktur. Bu nedenle tedbiren görevden alma kararı il yönetimi için geçerli olamaz. Bu konuda olması gereken, (eğer böyle bir karar verilebilecek olsaydı) kararın CHP MYK'sına iletilmesi ve onların kararı icra etmesi olurdu.

§41 Kararda “Gürsel Tekin, Zeki Şen, Hasan Babacan, Müjdat Gürbüz, Erkan Narsap isimli kişilerden oluşan Geçici Kurul'un TEDBİREN CUMHURİYET HALK PARTİSİ İSTANBUL İL BAŞKANI, İL YÖNETİM KURULU ve İL DİSİPLİN KURULU YETKİLERİNİ KULLANMAK ÜZERE GÖREVLENDİRİLMELERİNE” karar verilmiştir. Ara kararda görev dağılımı yapılmamış, örneğin herhangi birinin "İl Başkanı" olduğuna dair bir ibare geçmemektedir. Bu durum kimin “genel başkan” görevini yürütüp yürütmeyeceği konusunda belirsizlik yarattığı gibi, (somut olayda olduğu gibi) bu görevi kabul etmeyen kişilerin olduğu koşullarda, eksiklik tamamlanmadan kolejyal yetkiler kullanılması sorununa yanıtızsızdır Zira Tebligat/görevi kabul tutanağı vb. olmadan mezkûr kararın icra edilebilirliği yoktur. Dahası, il başkanı, yönetim kurulu, disiplin kurulu organlarının birbirlerini denetleyecek türden yapılar olduğu dikkate alındığında tüm yetkinin kolejyal bir yapıya bırakılması da bir diğer çelişkidir.

§42 Son olarak; ihtiyati tedbire dayanak olarak kullanılan ceza yargılaması açısından da öngörülebilirlik sorunu olduğunu kaydetmek gerekir. Türk hukukunda irade sakatlığı, hata (yanılma), hile (aldatma) ve ikrah (korkutma) öğelerinin bulunduğu hâllerde mevcuttur.²⁶

²⁵ *Emek Partisi ve diğerleri*, B.No: 2019/36745, 12.01.2022, § 25.

²⁶ İrade sakatlığının bu biçimleri, irade oluşumunda sakatlıkların bulunması ve beyanın gerçek iradeyle uyumlu olmadığı istenmeden oluşan uygunsuzluk/irade bozukluğu (*Willensmängel*) olarak ifade edilir. Andreas von Tuhr/Hans Peter, *Allgemeiner Teil des Schweizerischen Obligationenrechts*, B. I/2, 1979, s. 297.

Kişilerin belli yönde oy kullanmaları, belli yönde bir menfaatin ve/veya taahhütlerin karşılığında olması, geniş anlamda “oy” kavramına içkindir. Seçmenler belli beklentiler veya menfaat varsayımlarına dayanarak oy verirler. Bu durumun irade fesadı yarattığına dair içtihadî bir belirleme yoktur.

C-) MÜDAHALE ÖLÇÜLÜ MÜ?

CHP'nin örgütlenme özgürlüğüne dönük müdahalenin kanunilik ögesinin yanı sıra ölçülülük §43 ögesi yönünden de Anayasa'ya uygun olmadığı görülmektedir. Ölçülülük ilkesine dayalı bir incelemenin ön koşulu, müdahale ile ulaşılmak istenen amacın saptanmasıdır. Meşru amaç, yetkili makamlar tarafından gösterilmesi/kanıtlanması gereken bir ögedir. Fakat yine de somut olayda müdahale ile güdülen amacın, irade fesadı kuşkulu olan bir yönetimin yerine başka bir yönetimin seçilmesi olduğu varsayılabilir. Ne var ki bu amaç yönünden kullanılan aracın ölçülü olup olmadığını sınamak gerekmektedir. AYM bu sınamayı üç alt ilkeyle gerçekleştirmektedir:

“Ölçülülük ilkesi elverişlilik, gereklilik ve orantılılık olmak üzere üç alt ilkeden oluşmaktadır. Elverişlilik öngörülen müdahalenin ulaşılmak istenen amacı gerçekleştirmeye elverişli olmasını, gereklilik ulaşılmak istenen amaç bakımından müdahalenin zorunlu olmasını yani aynı amaca daha hafif bir müdahale ile ulaşılmamasının mümkün olmamasını, orantılılık ise bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliğini ifade etmektedir.”²⁷

Kayım atanması uygulamasıyla güdülen amacın İstanbul İl Kongresi seçimlerinin yenilenmesi §44 ve bu kadroların yeniden belirlenmesi olduğu düşünülecekse, **bunun zaten seçim kararı almış ve Kongre yapılan bir parti için özellikle “gereklilik” ögesini karşılamadığını vurgulamak gerekir.** Gereklilik ögesi, aynı amaca daha az sınırlayıcı bir müdahale ile ulaşılabilecekken bunun yapılmadığı hâllerde ihlal edilir.

İHAM içtihadında daha az sınırlayıcı araç öğretisi (*less restrictive means doctrine*) olarak §45 geçen yaklaşım, temel haklara getirilen sınırlamaların ölçülülük denetiminde kullanılan bir ilkedir; devletin meşru bir amaca ulaşmak için seçtiği aracın, aynı amaca hizmet eden daha hafif ve daha az sınırlayıcı bir alternatifi varsa, ağır sınırlamanın hukuka uygun görülmeceğini ifade eder. Bu yaklaşıma göre amacı gerçekleştirecek olsa bile “ceviz balyozla kırılmaz, sinek

²⁷ AYM, E.2011/111, K.2012/56, 11/4/2012; E.2014/176, K.2015/53, 27/5/2015; E.2016/13, K.2016/127, 22/6/2016; Mehmet Akdoğan ve diğerleri, B. No: 2013/817, 19/12/2013, § 38.

topla tüfekte öldürölmez.”²⁸ Bu öğreti, dernekler hukukunda da özellikle kayyım atamaları yönünden kabul edilmiştir. Örneğin Türk Medeni Kanunu md. 427/4 hükmü, mehz İsviçre uygulamasında dahi “çekingenklikle kullanılması gereken istisnai ve geçici bir önlem” olarak anlaşılmiş ve bunun “son çare” olması gerekliliği vurgulanmıştır.²⁹

§46 Somut olayda il kongresinde bir irade fesadı varsa bu durumda yeni bir il kongresi yapılmalıdır. Fakat CHP zaten bu yönde bir karar almıştır. Bu bakımdan bu seçim sürecini durdurup yeni seçimlerin olağan biçimde yapılmamasına engel olunması ve daha önceden seçilenlerin görevden alınıp partililerin iradesi hilafına dışarıdan atama yapılması daha hafif ve daha az sınırlayıcı alternatif tedbirler uygulanması gerekliliğiyle uyumsuzdur. Ayrıca keza henüz ortada bir ceza mahkemesi kararı dahi olmadan, bu yöndeki süreçleri beklemeksizin alelacele temel hak müdahalesine gidilmesi, müdahalenin “son çare” olma gerekliliğiyle uyumsuzdur. Burada kaydetmek gerekir ki bir kişi hakkında suç isnadı içeren bir iddianamenin sunulmuş olması, “makul şüphes” ölçütü açısından tek başına yeterli görülmemektedir.³⁰ Hâl böyleyken, tüm bu faktörler dikkate alındığında müdahale “gerekli” ve dolayısıyla ölçülü değildir.

§47 Öte yandan, somut olayda, Anayasa’nın siyasi partilere dönük özgün ve ek güvence getiren hükümleri ile örgütlenme özerkliğinin yok sayılması, parti üye ve delegelerinin iradelerinin göz ardı edilip değerdendirme hiçbir şekilde dikkate alınmamasının da “bireyin hakkına yapılan müdahale ile ulaşılmak istenen amaç arasında makul bir dengenin gözetilmesi gerekliliği” ile uyumlu olmadığı, dolayısıyla müdahalenin “orantılı” sayılamayacağı söylenebilir.

§48 Tüm bu belirlemeler, siyasi partilerin demokratik siyasi hayatın vazgeçilmez olması ilkesi uyarınca demokratik toplum düzeninde gereklilik ilkesi yönünden de evleviyetle geçerlidir.³¹

II-) DİĞER TEMEL HAKLAR YÖNÜNDEN

§49 Somut olayda gündeme gelebilecek diğer haklar, adil yargılanma hakkı ile özel yaşama saygı gösterilmesini isteme hakkı olabilir.

§50 *Adil yargılanma hakkı* özelinde ihtilafli olabilecek husus, söz konusu uyuşmazlığın medeni hak ve ödevler kapsamında sayılıp sayılmayacağıdır. Bu bağlamda İHAM içtihadında seçim sonuçlarına dair uyuşmazlıkların siyasal haklarla ilgili uyuşmazlık sayılıp kapsam dışında

²⁸ Bkz. Eva Brems/Laurens Lavrysen, “Don’t Use a Sledgehammer to Crack a Nut: Less Restrictive Means in the Case Law of the European Court of Human Rights”, *Human Rights Law Review*, 15(1), 2015, s. 1-30.

²⁹ Bkz. BGE 78 II 374. Ayrıca bkz. Alper Gümüş, *Türk Medeni Hukukunda Kayyımlik*, (Ankara: Vedat Kitapçılık, 2006), s. 99 vd.

³⁰ *Taran/Ukrayna*, 31898/06, 17/1072013, § 67.

³¹ Sözleşme’deki pek çok güvence, çoğulculuğun ve demokrasinin düzgün işleyişinin sağlanmasında temel rol oynayan siyasi partiler için daha da sıkı uygulanır. Bkz. *TBKP/Türkiye*, 19392/92, 30/01/1998, §§ 42-43.

görüldüğü vakidir.³² Ne var ki “medeni hak ve yükümlülükler” kavramı özerk biçimde yorumlanır. Bu bakımdan, iç hukukun kullandığı etiketler belirleyici değildir. Önemli olan hakkın iç hukukta makul gerekçelerle tanınabilir olması ve yargı mercilerince esastan incelenip incelenmediğidir. Böylece devletlerin hakları idari ya da kamusal nitelikte göstererek 6. maddeyi bertaraf etmesi engellenir. Bu nedenle görünüşe ve terminolojiye değil, uyumsuzluğun özüne bakılır. Dolayısıyla kişinin bir medeni hakkıyla ilgili durumuna dair (bir yöneticinin partideki statüsü, partinin örgütlenme olarak özerkliği veya kişilik haklarıyla ilgili sonuçlar) uyumsuzluk, duruma göre medeni hak ve ödevlerle ilgili uyumsuzluk sayılabilir.³³

Sözleşme, kural olarak herhangi bir görevde bulunma hakkını açıkça güvence altına §51 almamaktadır. Ancak İnsan Hakları Avrupa Mahkemesine göre eğer mahkemeler herhangi bir göreve gelme veya görevde bulunma konusunda söz sahibiyse, adil yargılanma hakkı anlamında bir “hakkın” varlığı kabul edilmelidir.³⁴ Bu ilkenin en belirgin yansımalarından biri, bir göreve erişim ile mevcut bir görevin sürdürülmesi arasındaki ayırmda görülür. Bir göreve erişim kural olarak adil yargılanma hakkı kapsamında olmayan bir imtiyaz sayılabilirken, mevcut bir istihdam ilişkisinin devamı veya bu ilişkinin yerine getirilme koşulları için aynı durum geçerli değildir. Nitekim Mahkeme, *Baka/Macaristan* ve *Grzęda/Polonya* davalarında başvurusunun ulusal hukuk uyarınca altı yıllık görev süresini tamamlama hakkının adil yargılanma hakkı kapsamında medeni bir hak olduğunu kabul etmiştir.³⁵

Böyle bakıldığında, hem bir tüzel kişi olarak CHP hem de partinin görevden alınan §52 yöneticileri³⁶ hakkında, henüz bir ceza mahkemesi kararı olmadan böyle bir ihtiyati tedbir kararı uygulanması ve suçluymuşçasına bir görüntü ortaya konulması masumiyet karinesi güvencesine dönük bir müdahaledir. Zira yargılama yürüten asliye hukuk mahkemesi, henüz ortada bir ceza yargılaması sonucu olmamasına rağmen bu yöne işaret eden bir belirlemede bulunmuştur. Ceza yargılaması sürerken, hukuk mahkemesi tarafından suçluluğun üstü örtük biçimde ima edilmesi, sonucunda bir ceza verilmese bile bu yönde bir görüş aksettirilmesi masumiyet karinesi ilkesini ihlal eder.³⁷ Bu belirleme, vakanın adil yargılanma hakkı yönünden

³² Bkz. *Pierre-Bloch/Fransa*, 24194/94, 21/10/1997.

³³ AYM de genişletme eğilimi göstermektedir. Bkz. *İsmail Taşpınar*, § 24-26.

³⁴ *Regner/Çek Cumhuriyeti* [BD], B. No: 35289/11, 19/09/2017, § 102.

³⁵ *Baka/Macaristan* [BD], B. No: 20261/12, 23/06/2016, §§ 107-111; *Grzęda/Polonya* [BD], B. No: 43572/18, 15/03/2022 § 282.

³⁶ Bu yöneticilerin de HMK md. 394/3 uyarınca itirazda bulunması gerekmektedir. Kişinin kendisinin doğrudan tarafı olmadığı yargılamada dahi mağdur statüsünün olabileceği konusunda bkz. *Margulev/Rusya*, 15449/09, 08/10/2019.

³⁷ *Cleve/Almanya*, 48144/09, 15/01/2015, § 41.

ele alınamayacağı koşullarda özel yaşama saygı hakkı bağlamında kişilik hakları yönünden de geçerlidir. Zira bu iki hak arasında bu bağlamda özel-genel ilişkisi vardır.³⁸

§53 Öte yandan; konunun adil yargılanma hakkı kapsamında ele alınması olasılığında hakkaniyetli yargılanma teminatı bağlamında “bariz takdir hatası” sorunu da ileri sürülebilir.³⁹ Zira yukarıda “kanunilik” ilkesi bağlamında ortaya konulanlar, adil yargılanma hakkı özelinde “bariz takdir hatası” içtihadına denk düşmektedir. Zira açıkça uygulanması gereken bir kuralların uygulanmaması ve anılan hükümlerin hâkimin takdir ve değerlendirme yetkisini mantığa açıkça aykırı biçimde kullanması söz konusudur.⁴⁰

§54 Alman uygulamasında, yerel hâkimin hatasının/takdir sorununun bir anayasa meselesi hâline gelecek ağırlıkta olduğu hâllerde uygulama bulan bu ölçüt, somut olayda tam anlamıyla mevcuttur.⁴¹ Mezkûr karar Türk anayasal düzeniyle ilgili esaslı bir ağırlık taşımaktadır.

III-) GEÇİCİ TEDBİR YÖNÜNDEN

§55 Somut olayda İstanbul 45. Asliye Hukuk Mahkemesinin kararı, bu konuda öngörülen itiraz ve kanun yollarının tüketilmesiyle birlikte anılan haklara müdahaleyi gerçekleştirir. Zira, bir yargılamanın sonucunu beklemeyi gerektirmeyen, bir temel hak üzerinde etkisini derhal gösteren tutum, ihmal veya ara kararlara karşı bireysel başvuru yapılması mümkündür.

§56 Bu bakımdan Bölge Adliye Mahkemesinin gereken kararı vermemesi hâlinde (öngörülen hukuk yolları tüketilince) temel haklara müdahale koşulları mevcut sayılabilir. Görevli olmayan bir mahkemenin, ceza yargılamasının sonucunu beklemeden ve kanuni yönden öngörülebilir/belirli olmayan bir yetki kullanımıyla ve davanın esasını çözer nitelikte bir tedbir kararı vererek partinin yönetici kadrolarının görevden alıp yerlerine kayyım atama biçimindeki uygulaması, bariz bir takdir hatası olmanın yanı sıra, telafisi zor veya imkânsız zararlar (geri dönüşü olmayan sonuçlar) doğuracaktır. Bu koşullarda ülkenin ana muhalefet partisi devlet tarafından dizayn edilmiş olacak, partinin politikası, fiilen ve sınırları belirsiz bir “kayyım” tarafından bir yönelime sokulacaktır.

³⁸ *Denisov/Ukrayna* [BD], 76639/11, 25/09/2018, §§ 54 ve 122.

³⁹ Prensip itibarıyla bkz. *Kenan Özteriş*, B. No: 2012/989, 19/12/2013, §§ 63-65.

⁴⁰ Hasan Tahsin Gökcan, “Bireysel Başvuruda İkincillik İlkesi ve Denetim Yetkisinin Sınırları Sorunu”, *TBB Dergisi*, S. 135, 2018, s. 40 vd.

⁴¹ Rudolf Mellinshof, “Federal Almanya Cumhuriyeti’nde Anayasa Şikâyeti”, *Anayasa Yargısı*, S. 26, 2009, s. 40.

Bu kapının aralanması her şey bir yana Anayasa'nın özü ve Sözleşme'nin ruhu ile uyumsuz, §57 totaliter bir zaaf yaratmaktadır.⁴² Hâl böyleyken başvurunun esastan incelenmesi ve/veya bu konuda bir “geçici tedbir” kararı verilmesi gerekmektedir.

Burada kaydetmek gerekir ki 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama §58 usulleri Hakkında Kanun'un md. 49/5 hükmüne göre: “*Bölümler, esas inceleme aşamasında, başvurunun temel haklarının korunması için zorunlu gördükleri tedbirlere resen veya başvurunun talebi üzerine karar verebilir. Tedbire karar verilmesi hâlinde, esas hakkındaki kararın en geç altı ay içinde verilmesi gerekir. Aksi takdirde tedbir kararı kendiliğinden kalkar.*”

Bu hükme koşut olarak, (yakın zaman önce [5/8/2025] konu yönünden daraltma hükmü §59 kaldırılan) AYM İçtüzüğü md. 73/1'e göre de “*Başvurucunun temel haklarına (...) yönelik ciddi bir tehlike bulunduğu anlaşılması üzerine, Bölümlerce esas inceleme aşamasında gerekli tedbirlere resen veya başvurunun talebi üzerine karar verilebilir.*”

Bu bakımdan somut olayda bir geçici tedbir kararı verilmesi önünde de bir engel yoktur. §60 Mezkûr sübjektif haklar, hatta genel olarak objektif hukuk düzeni açısından ciddi bir tehlike bulunmaktadır. Bu yönüyle “Anayasa'nın ruhu” ölçütüyle de uyumsuzluk vardır.

SONUÇ

Tüm bu değerlendirmeler çerçevesinde kararın Anayasa'ya aykırı olduğu kanısındayız. §61 Yinelemek gerekir ki:

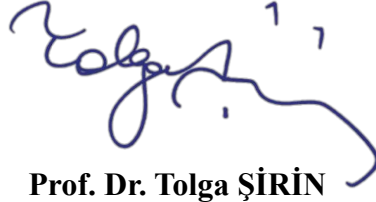
- Asliye Hukuk Mahkemesi bu vaka için görevli değildir. Seçim yargısıyla ilgili bu uyuşmazlık YSK'nın görev alanındadır.
- İhtiyati tedbir kararı, “davanın esasını çözer nitelikte tedbir kararı verilmesi yasağı”na uygun olmadığı gibi TMK'nın “kayım” uygulamasına ilişkin hükmünün (MK md. 427) güvencelerini dahi karıştılamamaktadır.
- Ara kararda ismi zikredilen kişilerin görevi kabul etmemesi sorununa karşı güvenceler (safeguards) bulunmadığı gibi genel başkan, yönetim kurulu, denetleme kurulu gibi

⁴² Anayasa'nın 13'üncü maddesinde geçen “hakkın özü” (*Wesensgehalt*) kavramının anlamı, 1961'de bu ölçütü ödünç aldığımız Almanya'da nesnel ve öznel yaklaşımlarla kavranır. “Öznel anlamda hakkın özü”ne müdahale, somut olaydaki müdahalenin bireyin hakkını kullanamayacak denli sınırlandırılması durumunda ortaya çıkar. “Nesnel anlamda hakkın özü”ne müdahale ise genel olarak anayasal düzeninin ve tüm toplumun genel çıkarının zedelendiği hâllerde söz konusu olur. 1982 Anayasası'nın 13'ncü maddesinde geçen Anayasa'nın “ruhuna” uygunluk ölçütü, aslında bir nevi anayasal düzenin “öz”üne ve temel espirisine (*sprit/esprit*) uygunluk denetiminin ölçütüdür. Mezkûr karar, çok partili hukuk düzeni açısından fazla ileriye gittiği için, sözcüğün bu anlamıyla “öz”e de dönük bir müdahaledir. Bu konuda ayrımlar için bkz. Robert Alexy, *A Theory of Constitutional Rights*, (Oxford: OUP, 2002), s. 192 vd.

birbirilerini denetlemesi beklenen organların kolejyal biçimde toplanması bariz takdir hatası teşkil etmektedir.

- Anılan hükme dayanılması ihtimalinde dahi “kayım ataması” yalnızca tüzel kişiliğe sahip yapılar bakımından mümkündür. Siyasi partilerin il teşkilatlarının ayrı bir tüzel kişiliği bulunmadığından, bu teşkilatlar hakkında tedbiren görevden alma kararı il yönetimi için geçerli olamaz. Eğer böyle bir karar verilebilecek olsaydı, kararın CHP MYK’sına iletilmesi ve onların kararı icra etmesi gerekirdi.
- Anılan ihlallerin tamamı örgütlenme özgürlüğünü ihlal ettiği gibi Bölge Adliye Mahkemesi yönünden konu bağlamında sınırı bulunmayan adil yargılanma hakkı ve serbest seçim hakkını ihlal etmektedir.

§62 Hâl böyleyken Bölge Adliye Mahkemesi’nin yapılan başvuruyu Anayasa’yı ve kanunları gözeterek Cumhuriyet Halk Partisi’nin lehine sonuçlandırmaması hâlinde örgütlenme, adil yargılanma ve özel yaşama saygı gösterilmesini isteme hakları yönünden geçici tedbir talebini de içerecek biçimde bireysel başvuruda bulunması için koşullar mevcut görünmektedir.
01/10/2025

Prof. Dr. Tolga ŞİRİN

Anayasa Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi